

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

16 września 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jacek Grela

SSN Marcin Łochowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 16 września 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 30 marca 2022 r., I ACa 778/21,
w sprawie z powództwa M.Z. i M.Z.1
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,

1. oddała skargę kasacyjną;

**2. zasądza od pozwanego na rzecz każdego z powodów,
tytułem kosztów postępowania kasacyjnego po 2700 (dwa tysiące
siedemset) złotych z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za
czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia odpisu wyroku
pozwanemu do dnia zapłaty.**

M.L.

Jacek Grela Krzysztof Wesołowski Marcin Łochowski

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 22 lipca 2021 r. w sprawie z powództwa M.Z. i M.Z.1 przeciwko Bank S.A. w W. (poprzednio: Bank S.A.), Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że umowa kredytu z 11 grudnia 2006 r. jest nieważna, zasądził od pozwanego na rzecz powoda 167 931,94 zł wraz z bliżej określonymi odsetkami, oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz orzekł o kosztach procesu.

Wyrokiem z 30 marca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie apelacji oddalił apelację pozwanego i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny w całości podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji co do treści umowy, zachowań obu stron przy jej zawieraniu i wykonywaniu oraz wysokości czynionych wpłat i wypłat środków pieniężnych. Odmienne ocenił jedynie przyczyny upadku umowy kredytu. W ocenie Sądu Apelacyjnego umowa kredytu zawarta została według wzorców standardowo stosowanych przez pozwanego (wniosek kredytowy, wzorzec umowy), w niektórych punktach zawierających co najwyżej ograniczony zespół opcji, spośród których kredytobiorca mógł dokonać wyboru. To jednak nie spełnia kryteriów „indywidualnego negocjowania”. Umowa kredytu w ogóle nie przewidywała negocjowania kursów i nikt z powodami nie omawiał kwestii umów ramowych. Sąd Apelacyjny zauważył, że choć w dokumentacji kredytowej znajdowały się ogólne zastrzeżenia o poinformowaniu klientów na temat ryzyka wynikającego ze zmienności kursów walut, stóp procentowych itp., to owe postanowienia pozostawały praktycznie pustymi deklaracjami, a podpisaniu umowy nie towarzyszyły rzeczywiste działania po stronie pozwanego banku, aby te zastrzeżenia zostały przez kredytobiorców zrozumiane w należyтым stopniu i zgodnie ze standardami wymaganymi m.in. w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Zdaniem Sądu drugiej instancji nie ma znaczenia okoliczność czy pozwany faktycznie nadużywał przyznanych mu w umowie uprawnień do kształtowania kursu, których formalnie nie ograniczały żadne umowne zastrzeżenia. Sposób korzystania z kwestionowanych klauzul na etapie wykonywania umowy nie uchyla ich ewentualnej abuzywności, która tkwi w okolicznościach występujących w czasie zawierania umowy.

Sąd Apelacyjny, odmiennie niż Sąd pierwszej instancji, nie doszukał się sprzeczności spornej umowy z przepisami ustawy (art. 58 § 1 k.c.). Odrębną kwestią, zdaniem tego Sądu, jest ocena klauzul umownych jako abuzywnych w myśl art. 385¹ k.c. Sąd Apelacyjny uzupełnił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego ustalając, że przed zawarciem umowy doradca kredytowy nie przeprowadził z klientami kompleksowych symulacji, obrazujących rzeczywiste ryzyko wzrostu kursu waluty CHF i wysokości miesięcznej raty w perspektywie dziesięcio- czy trzydziestoletniej, ani nie uprzedził klientów, że wskutek powyższego może dojść nawet do podwojenia raty, a co za tym idzie całego zadłużenia. Powodowie działając jako konsumenci wybrali kredyt odnoszący się do waluty obcej, polegając na rekomendacjach doradcy kredytowego, który zapewniał, że będzie to dla nich najlepsze rozwiązanie i nie stanowi realnego zagrożenia. Powodowie mieli świadomość, że kwota wypłaconego kredytu w złotychkach zostaje przeliczona na franki szwajcarskie i saldo ich zadłużenia opiewa na określonej kwotę we frankach, ale nie oznacza to ich pełnej świadomości co do zakresu zadłużenia oraz ryzyka walutowego, a konkretniej – jego potencjalnej skali. Pozwany dysponował różnymi instrumentami mającymi łagodzić to ryzyko po jego stronie, z których mógł skorzystać. Ponadto, pozwany jako profesjonalista na rynku usług finansowych miał olbrzymią przewagę informacyjną nad klientami. Mógł w szczególności oszacować rozmiar ryzyka umowy dla obu jej stron, w tym uwzględniając dostępne mu dane o czynnikach kształtujących kurs CHF w owym czasie i prognozach dla tej waluty, znał także sposoby zabezpieczenia się przed ryzykiem kursowym. Tej wiedzy nie posiadają zaś przeciętni konsumenci. To zdaniem Sądu drugiej instancji powoduje, że wskutek nienależytego poinformowania konsumentów o ryzyku kursowym, jakie wiązało się z zawarciem kredytu indeksowanego kursem CHF, postanowienia umowy kredytu dotyczące tego ryzyka mają charakter abuzywny w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Dalsze wywody Sąd Apelacyjny oparł na bliżej wskazanym orzecznictwie TSUE i podkreślił, że w sprawach dotyczących kredytów denominowanych lub indeksowanych do walut obcych nie zawęża się oceny do klauzul przeliczeniowych czy klauzuli spreadu walutowego, lecz odnosi się ją do klauzuli ryzyka walutowego. Warunek umowy kredytu denominowanego do waluty obcej, zgodnie z którym ryzyko kursu wymiany obciąża bez żadnych ograniczeń konsumenta, jako kompensata za

korzystniejszą stopę procentową, jest warunkiem określającym główny przedmiot umowy, którego nieuczciwy charakter, co do zasady, nie może być badany, chyba że w momencie zawierania umowy i biorąc pod uwagę tekst oraz informacje otrzymane od instytucji kredytowej, treść tego warunku nie była jasna ani zrozumiała dla właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego, przeciętnego konsumenta. Sąd Apelacyjny wskazał, że wymóg wyrażenia warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem nakazuje, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu do którego odnosi się ów warunek, a także, w zależności od przypadku, związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne. O niejednoznaczności klauzuli w niniejszej sprawie nie decydowała więc niezrozumiałość przekazu pod względem językowym, bo ten wydawał się czytelny, lecz brak klarowności merytorycznego znaczenia tych zapisów dla klienta.

Sąd Apelacyjny stwierdził również, że wobec wiedzy i większych środków, jakimi dysponuje przedsiębiorca w celu antycypowania ryzyka kursowego, które może urzeczywistnić się w dowolnym momencie w trakcie obowiązywania umowy, a także nieobjętego górnym pułapem ryzyka wahań kursów walut, jakim obciążają konsumenta warunki umowne, doszło do znaczącej nierównowagi wynikających z danej umowy kredytu praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Obciążenie konsumenta nieproporcjonalnym do kwoty kredytu długoterminowym ryzykiem zmiany kursu prowadzi do sytuacji, w której zwiększenie kapitału pozostałego do spłaty w walucie krajowej nie jest zrównoważone różnicą między stopą oprocentowania waluty obcej, a stopą waluty krajowej. Na skutek odesłania do kursów z tabel pozwanego banku, bez określenia jakie parametry ekonomiczne pozwany uwzględnia przy ustalaniu kursów waluty waloryzacji kredytu, postanowienia te uznać należy za niejednoznacznie określające wysokość zobowiązania powodów, a przy tym istotnie naruszające ich interesy, co prowadzi do uznania postanowień za abuzywne.

Sąd Apelacyjny podzielił w pełni poglądy wyrażone w przytoczonych wyrokach Sądu Najwyższego, zgodnie z którymi postanowienia, które uprawniają bank do

jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego skoro abuzywne postanowienia umowy zawartej przez strony określają główny przedmiot umowy, to bez nich utrzymanie umowy nie jest możliwe. Na skutek usunięcia mechanizmu wyliczania należności obu stron przez odwołanie do kursu CHF, doszłoby do zmiany sensu umowy. Po usunięciu postanowień, które określają szeroko pojęty mechanizm waloryzacji, tj. przeliczania wypłaconej kwoty kredytu i spłat kredytu w oparciu o kursy CHF/PLN, odpada podstawa określenia wysokości zobowiązań powodów.

Sąd drugiej instancji zauważył, że choć konsument może niedozwolone klauzule następczo sanować, udzielając świadomej i wyraźnej woli na ich obowiązywanie, to w sprawie to nie nastąpiło. Wobec braku zgody powodów na utrzymanie umowy w pełnym kształcie i sanowanie zaistniałej wadliwości, koniecznym było stwierdzenie jej upadku.

Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw, aby przepisem mogącym znaleźć zastosowanie jako norma zastępcza był art. 358 § 2 k.c., skoro nie obowiązywał on w dacie zawarcia umowy i nie mógł posłużyć do przeliczenia zobowiązania na etapie ustalania rat zapadłych przed wejściem przepisu w życie. Przede wszystkim jednak przepis ten nie sanowałby wadliwości zasadniczej – nieograniczonego ryzyka kursowego. Kurs średni NBP podlega bowiem analogicznym wahaniom co kursy wewnętrzne banków.

Sąd Apelacyjny, powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56), stwierdził, że skoro bez bezskutecznych postanowień umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w zw. z art. 405 k.c.), których zwrotu żądać można zasadniczo od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna. Moment ten jest bezpośrednio powiązany z powzięciem przez konsumenta informacji o podstawach abuzywności umowy i możliwości wyrażenia uświadomionej decyzji co do skorzystania z ochrony z art. 385¹ § 1 k.c.

Odnosząc się do zastosowania w sprawie art. 189 k.p.c., Sąd Apelacyjny uznał, że powodowie mają interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy, gdyż nadal są związani treścią umowy. Muszą godzić się na pobieranie z ich konta nienależnych bankowi środków i nie mają możliwości sprzeciwienia się takiemu działaniu, a nade wszystko nieruchomości powodów jest obciążona hipoteką, stanowiącą zabezpieczenie umowy. Wyrok ustalający definitywnie przecina spór o ważność umowy, takiej mocy nie może mieć wyrok zasądzający, skoro okres kredytowania wykracza daleko poza datę wyrokowania.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wywiódł pozwany, zarzucając naruszenie prawa materialnego, a mianowicie:

- art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) przez jego niewłaściwe zastosowanie i brak wyciągnięcia pełnych i prawidłowych wniosków z wyodrębnienia w umowie kredytu klauzuli ryzyka walutowego oraz klauzuli spreadowej;

- art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. w związku z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 przez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na zaniechaniu przyjęcia, że postanowienia umowy stron przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej (klauzule ryzyka walutowego) zostały sformułowane w sposób jednoznaczny;

- art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że postanowienia umowy stron przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej (klauzule ryzyka walutowego) mają charakter klauzul niedozwolonych (są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy konsumenta) z uwagi na brak spełnienia obowiązków informacyjnych;

- art. 69 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”), art. 65 oraz art. 358 § 2 k.c., wszystkich w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez ich niezastosowanie, polegające na przyjęciu, że niedopuszczalnym jest odwołanie się przy wykładni umowy stron do art. 69 ust. 3 pr.bank., bądź wykładni oświadczeń woli stron w myśl art. 65 k.c., bądź też normy

dyspozytywnej w postaci art. 358 § 2 k.c. w miejsce uznanych za niedozwolone klauzul spreadów walutowych;

- art. 189 k.p.c. przez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że po stronie powodowej występuje interes prawny w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z nieważnej umowy kredytu;

- art. 481 § 1 w zw. z art. 455 k.c. przez jego błędną wykładnię i przyznanie powodom odsetek za opóźnienie od zasądzzonego świadczenia pieniężnego odpowiednio od 18 października 2019 r. oraz 17 czerwca 2020 r., w następstwie błędnej wykładni, polegającej na przyjęciu, że możliwe jest zasądzenie na rzecz powodów odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia wcześniejszego niż dzień wyrażenia przez nich zgody na trwałą bezskuteczność umowy kredytu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sformułowane przez pozwanego zarzuty, sprowadzają się do następujących kwestii: uznania za abuzywne postanowień przeliczeniowych bez odrębnej oceny klauzuli ryzyka kursowego i klauzuli spreadu walutowego, przyjęcia, że klauzule związane z indeksacją miały charakter niejednoznaczny i niedozwolony ze względu na niewykonanie przez pozwanego obowiązków informacyjnych, odmowy utrzymania umowy kredytu mimo uznania określonych postanowień za niedopuszczalne, uznania, że powodowie mają interes prawny w ustaleniu nieważności umowy i przyznania im prawa do odsetek za okres poprzedzający wyrażenie przez nich zgody na trwałą bezskuteczność umowy kredytu.

Zarzuty te w świetle orzecznictwa, ukształtowanego zwłaszcza już po wydaniu zaskarżonego wyroku, nie mogą być ocenione jako zasadne. Potwierdza ono kierunek przyjęty przy wyrokowaniu przez Sąd Apelacyjny (zob. m.in. wyroki SN: z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45; z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 47; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 50; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 51; z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 52; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54; z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP

1016/22; z 18 maja 2023 r., II CSKP 1164/22; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1753/22; z 12 grudnia 2023 r., II CSKP 1549/22; z 20 grudnia 2023 r., II CSKP 1888/22; z 24 czerwca 2025 r., II CSKP 941/24, oraz uchwałę SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22, OSNC 2022, nr 11, poz. 109).

Podsumowanie tej linii orzecznictwa jest uchwałą składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), wiążąca wszystkie składy Sądu Najwyższego (art. 88 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ustalono, że między tzw. „klauzulami ryzyka” (przewidującymi indeksację) i „klauzulami spreadu walutowego” (określającymi kurs waluty przy stosowaniu indeksacji) występuje ściśle powiązanie (zob. uzasadnienie uchwały składu całej Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, i przywołane tam orzecznictwo). Jeżeli z umowy usunięte zostałyby postanowienia określające sposób ustalenia kursu waluty, do zastosowania indeksacji konieczne byłoby zastąpienie takich postanowień innym sposobem określenia kursu. Taki zabieg jest zaś niedopuszczalny zgodnie z przywołanym punktem pierwszym powyższej uchwały z 25 kwietnia 2024 r.

Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień umownych pozostawiających możliwość ustalania kursu CHF, a w konsekwencji wysokości świadczeń stron, arbitralnej decyzji jednej ze stron, jest jednolicie przyjmowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego; takie uregulowanie umowne uznawane jest za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona (zob. np. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 30 maja 2023 r., II CSKP 1536/22; z 22 czerwca 2023 r., II CSKP 1484/22; z 23 czerwca 2023 r., II CSKP 1464/22, i z 12 grudnia 2023 r., II CSKP 1549/22).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wyraził pogląd, zgodnie z którym postanowienia uprawniające bank do jednostronnego ustalenia kursów walut są nietransparentne, ponieważ pozostawiają pole do arbitralnego działania banku, a równocześnie

obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem. W konsekwencji postanowienia umowy określające zarówno zasady przeliczenia na złote kwoty udzielonego kredytu przy jego wypłacie, jak i przeliczenia spłacanych rat, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. uzasadnienie uchwały składu całej Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, i przywołane tam orzecznictwo).

Postanowienie o odesłaniu do tabeli kursowej banku, jako współokreślające wysokość pozostałego do spłaty zadłużenia, czyli główne świadczenie kredytobiorcy, co do zasady nie podlega ocenie w świetle art. 385¹ § 1 k.c., ale tylko pod warunkiem, że postanowienie to zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. W sprawie, w której wniesiona została skarga kasacyjna, sytuacja taka nie miała miejsca. Utrwalona jest rozszerzająca wykładnia tego warunku jako obejmującego nie tylko jego tekst (jest jasne, co znaczy stosowanie kursu ogłoszonego przez bank), lecz także mechanizm działania tego warunku. Aby odesłanie było dozwolone, w umowie musiałyby zostać zawarte szczegółowe zasady ustalania kursu, tak aby kredytobiorca sam mógł obliczyć ten kurs w danej chwili. Choć zatem kurs walut obcych ogłaszany przez bank na podstawie art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. wiąże co do zasady klientów banku przy dokonywaniu z bankiem czynności prawnych w okresie od ogłoszenia kursu do ogłoszenia nowego kursu, nie można umową z wiązać konsumenta kursami, które dopiero zostaną ogłoszone, a orzecznictwo jednolicie uznaje takie związanie przyszłym kursem za niedozwolone.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego jednolicie stoi także na stanowisku, że przedkontraktowy obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego powinien zostać wykonany w sposób jednoznacznie i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne, a efektem może być obowiązek zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej od pożyczonej, mimo dokonywania regularnych spłat (zob. wyrok SN z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18). Ten obowiązek nie został wypełniony przez skarżącego.

Sąd Najwyższy konsekwentnie też przyjmuje, że oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwałę SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2) i od tego momentu klauzule abuzywne nie są wiążące dla konsumenta, chyba że konsument wyrazi świadomą wolę na objęcie go takim postanowieniem umownym. Skutek niezwiązania klauzulą abuzywną *ex tunc* oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej taką klauzulę pozostają bez znaczenia dla niewiążącego charakteru niedozwolonych postanowień umownych.

Nie budzi również wątpliwości, z uwagi na jednoznaczne brzmienie art. 385¹ § 2 k.c., że konsekwencją uznania danego postanowienia umowy za bezskuteczne jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. np. uchwałę SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21; postanowienie SN z 26 marca 2025 r., I CSK 2614/24). W uchwale składu całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, Sąd Najwyższy stwierdził jednak, że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1). W razie zaś niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2). Niedozwolony charakter sposobu określania kursu waluty obcej przesądza zatem o niezwiązaniu stron umową w całości. Powyższe tezy, wiążąc w niniejszej sprawie (art. 88 ustawy o Sądzie Najwyższym), uniemożliwiają uznanie umowy stron za ważną, gdyż wykluczają trwanie stosunku prawnego po usunięciu z treści umowy źródła kursu walutowego, co przesądza także o bezpodstawności zarzutu o możliwości stosowania kursu średniego NBP lub uznania umowy za umowę kredytu złotowego.

Odnosząc do zarzutu naruszenia art. 189 k.p.c., należy zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości możliwość stosowania powództwa z art. 189 k.p.c. w sprawach dotyczących kredytu frankowego (zob. m.in.

wyroki: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44; z 18 maja 2022 r., II CSKP 1030/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22). Podkreśla się, że interes prawny powinien być rozumiany elastycznie, a więc z uwzględnieniem celowościowej jego wykładni, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy też w drodze innego powództwa (powództwa o świadczenie), strona może uzyskać pełną ochronę. Natomiast w przypadku gdy strona procesu cywilnego zamierza uzyskać stabilne rozstrzygnięcie co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego, będącego podstawą żądania zasądzenia świadczenia, co może dotyczyć w szczególności sytuacji, w których ze stosunku tego wynika większa liczba roszczeń, lub jego ocena może mieć znaczenie dla wyniku innych postępowań sądowych pomiędzy tymi samymi stronami, może – zgodnie z zasadą dyspozycyjności – żądać ustalenia prawa lub stosunku prawnego. Ocena tego żądania znajdzie wówczas wyraz w sentencji i – w razie uprawomocnienia się wyroku – będzie korzystać z prawomocności materialnej na zasadach ogólnych. Warto mieć na uwadze, że w sytuacji umowy kredytu, która generuje długoterminowy stosunek prawny, prawomocny wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego, w przeciwieństwie do prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo o zapłatę, rozstrzyga kwestię świadczeń przyszłych (niezapłaconych rat) i czyni sytuację kredytobiorcy w tym zakresie jasną. Co więcej, prawomocny wyrok uwzględniający tylko powództwo o zapłatę, nawet przy przesłankowym ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego z uwagi na nieważność umowy kredytu, może być niewystarczający, np. do wykreślenia hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu (zob. postanowienie SN z 5 lutego 2025 r., I CSK 4032/23).

Odnosząc się zaś do ostatniego zarzutu dotyczącego daty początkowej obliczania odsetek za opóźnienie, pozwany opiera swoje stanowisko na uchwale Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, w której rozpoczęcie biegu przedawnienia roszczeń restytucyjnych banku uzależniono od wyraźnego oświadczenia konsumenta, że odmawia on zgody na związanie postanowieniami abuzywnymi, przy czym, składając to oświadczenie, konsument powinien być wyczerpująco poinformowany o skutkach swojej decyzji. W praktyce często powyższa uchwała jest rozumiana w ten sposób, że złożenie wspomnianego

oświadczenia konsumenta warunkuje nie tylko początek biegu przedawnienia roszczenia banku o zwrot świadczeń pełnionych na podstawie bezskutecznej umowy, ale również wymagalność roszczeń konsumenta o zwrot takich świadczeń, a tym samym możliwość żądania przez niego odsetek za opóźnienie.

Swoistą reakcją na skutki rygorystycznego podejścia do warunków, jakie musi spełniać oświadczenie konsumenta co do braku woli związania niedozwolonym postanowieniem, były wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 7 grudnia 2023 r., C-140/22, SM, KM przeciwko mBank S.A, oraz z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, TL, WE przeciwko syndykowi masy upadłości Getin Noble Bank S.A. W pierwszym z nich Trybunał uznał, że sprzeczna z dyrektywą 93/13 byłaby wykładnia, zgodnie z którą wykonywanie praw wynikających z dyrektywy jest uzależnione od złożenia przez konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym potwierdzi on, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy niedozwolonego postanowienia, że jest świadomy tego, iż nieważność postanowienia pociąga za sobą nieważność umowy, oraz świadomy konsekwencji uznania nieważności, a także, że wyraża zgodę na uznanie umowy za nieważną. W uzasadnieniu tego wyroku podkreślono, że możliwość sprzeciwienia się przez konsumenta stosowaniu dyrektywy 93/13 nie może być rozumiana jako konieczność powołania się na jej przepisy w drodze sformalizowanego oświadczenia złożonego przed sądem, a skutek w postaci braku związania nieuczciwymi postanowieniami nie może zostać uzależniony od dodatkowych przesłanek wynikających z prawa lub orzecznictwa krajowego.

W uzasadnieniu drugiego z orzeczeń Trybunał uznał z kolei, że przyjęta przez Sąd Najwyższy w uchwale z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, wykładnia skutkuje tym, iż konsument nie mógłby uzyskać odsetek za opóźnienie od dnia zażądania zwrotu kwot zapłaconych na podstawie nieuczciwych warunków, co zachęcałoby przedsiębiorcę do odrzucania takich żądań z naruszeniem dyrektywy 93/13. Mając to na względzie, w uchwale składu całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, Sąd Najwyższy uznał, że stanowisko przyjęte w uchwale z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, wymaga korekty. Przyjął, że oświadczenie w przedmiocie braku woli związania niedozwolonym postanowieniem nie wymaga żadnej formy szczególnej, a konsument może wyrazić wolę przez każde zachowanie, które ujawnia ją w sposób

dostateczny (art. 60 k.c.). W praktyce wola konsumenta co do tego, że nie chce być związany postanowieniem niedozwolonym, jest wyrażana przede wszystkim w sposób dorozumiany w okolicznościach, w których konsument dąży do realizacji swoich uprawnień wynikających z abuzywności klauzuli i – ewentualnie – z nieważności umowy, jeżeli nieważność taka jest skutkiem abuzywności klauzuli. Może to nastąpić np. przez wystosowanie do banku wezwania do zwrotu kwot uiszczonych tytułem spłaty rat kredytu, ale także w każdy inny sposób, z którego będzie wynikała wola konsumenta powołania się na niedozwolony charakter postanowień. Jednoznaczna intencja realizacji uprawnień wynikających z abuzywności klauzuli objawia zarazem brak woli potwierdzenia jej obowiązywania. Aprobując powyższe założenia, zarzut naruszenia art. 481 § 1 w zw. z art. 455 k.c. również należało uznać za chybiony.

Z powodów wyżej wyrażonych Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.

M.L.

Jacek Grela

Krzysztof Wesołowski

Marcin Łochowski

[SOP]